

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 czerwca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Leszek Bielecki (przewodniczący)

SSN Romuald Dalewski (sprawozdawca)

SSN Robert Stefanicki

w sprawie z odwołania W. Sp. z o.o. w W. i W1. w W.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w W.

z udziałem M. M.

o podleganie ubezpieczeniom społecznym i o podstawę wymiaru składek,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 27 czerwca 2023 r.,

skarg kasacyjnych odwołujących się od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu

z dnia 21 stycznia 2021 r., sygn. akt III AUa 1062/20,

oddala skargi kasacyjne.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 26 lutego 2020 r. Sąd Okręgowy w Świdnicy w rozpoznaniu odwołań W.1 w W. oraz W. Sp. z o.o. w W. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w W. z 13 czerwca 2019 r. - z udziałem M. M. oddalił odwołania i zasądził od W. Sp. z o.o. w W. i W.1 w W. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń

Spółecznych Oddział w W. kwoty po 180 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Okręgowy stwierdził, że w ramach zawartej z W. Sp. z o.o. umowy cywilnoprawnej M. M. świadczył w istocie pracę na rzecz swojego pracodawcy, tj. W.1, albowiem W.1 korzystał na pracy wykonywanej przez M. M. na podstawie umowy cywilnoprawnej zawartej z W. Sp. z o.o.. M. M. jest prezesem zarządu spółki, którą prowadzi i zarządza, a spółka ta wykonuje w znacznej mierze jedynie zadania zlecone jej przez związek. Ustalenia te dają podstawę do zastosowania w sprawie art. 8 ust. 2a ustawy z dnia 13 października 1998 r., o systemie ubezpieczeń społecznych.

Sąd Okręgowy podkreślił, że W.1, jak i W. Sp. z o.o. to dwa odrębne podmioty w rozumieniu prawa, jednakże w ocenie tego Sądu nie sposób nie zauważyć wzajemnych, szczególnych powiązań występujących pomiędzy tą spółką i związkiem. W. Sp. z o.o. zostało powołane przede wszystkim celem wykonywania zadań zleczanych jej przez W.1, polegających na dostarczaniu wody i odprowadzaniu ścieków. W istocie majątek spółki składa się z majątku przekazanego jej przez związek, który jest jej jedynym udziałowcem. Zawarte przez strony porozumienie w treści preambuły w sposób jednoznaczny wskazuje, że W. Sp. z o.o. jest podmiotem wewnętrznym w stosunku do W.1, a zatem - w rozumieniu prawa unijnego - jest jednostką podlegającą kontroli związku międzygminnego. Zdaniem Sądu Okręgowego nie ma wątpliwości, że W.Sp. z o.o. - choć posiada osobowość prawną - to jako podmiot wewnętrzny jest jednostką, która realizuje zadania na rzecz W1, a sposób podporządkowania obu podmiotów jest podobny do relacji, jaka zachodzi pomiędzy gminą a zakładem budżetowym. Zakwalifikowanie W. Sp. z o.o. jako podmiotu wewnętrznego W1 sprawia, iż nie jest konieczne spełnianie wymogów wynikających z Prawa zamówień publicznych w celu realizacji zadań dotyczących dostarczania wody i odprowadzania ścieków przez spółkę.

Na skutek apelacji W.1 oraz W. Sp. z o.o. w W. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wyrokiem z 21 stycznia 2021 r., oddalił obie apelacje.

W ocenie Sądu drugiej instancji, Sąd Okręgowy wydając zaskarżony wyrok wyjaśnił wszystkie istotne okoliczności sprawy, przeprowadził wyczerpujące postępowanie dowodowe oraz dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych w

granicach zasad logiki formalnej i doświadczenia życiowego, zgodnie ze swobodną oceną dowodów w myśl art. 233 § 1 k.p.c.

Sąd Apelacyjny podniósł, że W. Sp. z o.o. spełnia kryteria podmiotu wewnętrznego wobec W.1 w celu realizacji zadań z zakresu usług publicznych określonych w Statucie W.1.

Nie można zdaniem Sądu odwoławczego podzielić stanowiska, że art. 8 ust. 2a ustawy systemowej nie obejmuje osób wykonujących pracę na podstawie tzw. kontraktu menedżerskiego. W aktach rentowych znajduje się kopia umowy o świadczenie usług w zakresie zarządzania z 30 czerwca 2017 r., z której wynika, że zarządzający nie prowadzi działalności gospodarczej, zobowiązuje się do świadczenia usług osobiście i nie jest uprawniony do ich powierzenia osobie trzeciej, ma nienormowany czas wykonywania obowiązków, które mogą być wykonywane poza siedzibą spółki, a nawet poza terytorium RP, w sprawach nieuregulowanych umową mają zastosowanie przepisy kodeksu cywilnego i kodeksu spółek handlowych. Umowa powyższa nosi cechy umowy o świadczenie usług, do której stosuje się odpowiednio przepisy k.c. o zleceniu. Wprawdzie osoba zarządzająca zakładem pracy w imieniu pracodawcy może być zatrudniona na podstawie stosunku pracy, ale zdaniem Sądu Apelacyjnego z taką sytuacją nie mamy do czynienia w rozpoznawanej sprawie i nie twierdzili tego ani odwołujący się, ani M. M., ani też nie wskazują na to postanowienia umowy.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego nie jest też zasadny zarzut sprowadzający się do twierdzenia, że hipoteza przepisu art. 8 ust. 2a nie obejmuje osoby zatrudnionej na podstawie wyboru, gdyż stosunkowo wąskie grono takich osób nie potrzebuje ochrony ustawowej przed pokrzywdzeniem przez pracodawcę, zakres ich obowiązków pracowniczych określony jest mocą przepisów powszechnie obowiązujących, a w uzasadnieniu projektu ustawy i w toku prac ustawodawczych nie padł pogląd o kreacji tego przepisu pod kątem stosunku pracy z wyboru. Wystarczy powiedzieć, że art. 8 ust. 2a ustawy systemowej mówi o pozostawianiu w stosunku pracy i nie wprowadza w tym zakresie żadnych wyjątków.

Sąd Apelacyjny nie podziela też argumentacji apelujących odnoszących się do art. 1 ust. 1 pkt 2 i ust. 2 pkt 2 oraz art. 5 ust. 1 pkt 1 ustawy z 9 czerwca 2016 r. o zasadach kształtowania wynagrodzeń osób kierujących niektórymi spółkami.

Ostatni z nich stanowi, że projekty uchwał w sprawie wynagrodzeń przewidują, że z członkiem organu zarządzającego spółka zawiera umowę o świadczenie usług zarządzania na czas pełnienia funkcji, z obowiązkiem świadczenia osobistego takiego członka, bez względu na to, czy działa on w zakresie prowadzonej działalności gospodarczej. Fakt, że z mocy tej ustawy nie ma możliwości zawarcia z prezesem zarządu spółki komunalnej umowy o pracę, co zresztą skutkowało rozwiązaniem umowy o pracę z M. M. przez W. w W. nie ma znaczenia dla bytu powszechnie obowiązujących przepisów z zakresu ubezpieczeń społecznych.

Sąd drugiej instancji nie zgodził się z argumentem, że skoro tzw. nowa ustawa kominowa wyklucza traktowanie prezesów zarządu spółek komunalnych jako pracowników, to niedopuszczalne jest sztuczne przypisywanie im statusu pracownika na gruncie art. 8 ust. 2a. Przepis ten rozszerza bowiem definicję pracownika, ale działa w przeciwnym kierunku, gdyż dla celów ubezpieczenia społecznego obejmuje ubezpieczeniem pracowniczym zatrudnionego na podstawie stosunku pracy - w rozpoznawanej sprawie rozszerzeniu ulega definicja pracownika dla zatrudnionego w W.1.

Późniejsze wejście w życie tzw. nowej ustawy kominowej w żadnej mierze nie wyłącza więc możliwości zastosowania w rozpoznawanej sprawie art. 8 ust. 2a ustawy systemowej.

Sąd Apelacyjny podniósł, że Sąd I instancji dokonał prawidłowej wykładni art. 8 ust. 2a ustawy systemowej i wywiódł, że przepis ten dotyczy sytuacji, w której obok istniejącego stosunku prawnego pracownik zawiera umowę cywilnoprawną z osobą trzecią, na podstawie której pracownik wykonuje pracę na rzecz pracodawcy w ramach łączącej pracodawcę z ową osobą trzecią umowy więzi prawnej. Istotne jest ustalenie, że pracodawca jest rzeczywistym beneficjentem pracy świadczonej przez pracownika, bez względu na to, czy w trakcie jej wykonywania pracownik pozostawał pod faktycznym kierownictwem pracodawcy i czy korzystał z jego majątku.

Słusznie też wywiódł Sąd Okręgowy, że określenie działać "na rzecz" użyte zostało w art. 8 ust. 2a ustawy systemowej w innym znaczeniu, niż w języku prawa, w którym działanie "na czyjąś rzecz" może się odbywać w wyniku istnienia określonej więzi prawnej (stosunku prawnego). Spełnienie przesłanki z art. 8 ust. 2a ustawy

systemowej w postaci wykonywania pracy na rzecz pracodawcy, oznacza możliwość wykorzystania przez pracodawcę w przyszłości korzyści pośrednich, będących efektem pracy pracownika.

Zasadnie w ocenie Sądu Apelacyjnego zauważył Sąd Okręgowy, że w treści preambuły porozumienia między obydwoma podmiotami wskazano, że W. jest podmiotem wewnętrznym w stosunku do W.1. Realizuje on zadania na rzecz W.1, a ich realizacja odnosi bezpośredni skutek wobec W.1 zwłaszcza, że spółka jest ich jedynym wykonawcą na rzecz zamawiającego (porozumienie § 2 pkt. 2.1 w zw. z § 2 pkt. 2). Nie zmieniają tego podnoszone przez apelujących argumenty, że W. spółka z o.o. wykonują inne jeszcze usługi na rzecz innych podmiotów. Zatem nie ma wątpliwości, że czynności zarządcze realizowane przez M. M. w ramach kontraktu z W. Sp. z o.o. miały i mają na celu wykonywanie zadań W.1, która do ich realizacji posłużyła się związaną ze sobą kapitałowo spółką. To W.1 był więc beneficjentem prac świadczonych przez zainteresowanego w ramach zawartej przez niego umowy cywilnoprawnej.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego osobne skargi kasacyjnie wnieśli W.1 w W. oraz W. Sp. z o.o. w W. Skarżący zaskarżając wyrok w całości wnieśli o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi wraz z udzieleniem wytycznych w przedmiocie sposobu rozstrzygnięcia sprawy. Skarżący wnieśli również o zasądzenie od strony pozwanej na ich rzecz kosztów postępowania wywołanego wniesieniem skargi kasacyjnej, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Skarżący w podstawach skargi zarzucili naruszenie prawa materialnego tj. art. 8 ust. 2a w zw. z art. 2a ust. 2 pkt 1) i 2) i art. 4 pkt 2) lit. a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w zw. z art. 353¹ k.c. oraz w zw. z art. 5 ust. 1 pkt 1) w zw. z art. 1 ust. 1 pkt 2) i ust. 2 pkt 2) ustawy z dnia 9 czerwca 2016 r. o zasadach kształtowania wynagrodzeń osób kierujących niektórymi spółkami (jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 1885 z późn. zm., dalej również jako: „u.z.k.w.k.” albo „nowa ustawa kominowa”) oraz w zw. z art. 2, art. 84 i art. 217 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. Art. 8 ust. 2a w zw. z art. 2a ust. 2 pkt 1) i 2) i art. 4 pkt 2) lit. a u.s.u.s. w zw. z art. 73 § 1 kodeksu pracy w zw. z art. 4 ust. 1 pkt 1) lit. d) ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach

samorządowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 1282) w zw. z § 21 ust. 1 i 2 oraz § 22 ust. 3 i 4 Statutu W.1 (akt prawa miejscowego, wpis do Rejestru Związków Międzygminnych pod nr [...] z datą 24 czerwca 1991 r., opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa [...]).

Skarżący zarzucili również naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy tj. art. 327¹ § 1 pkt 1 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skargi kasacyjne okazały się niezasadne.

W związku z tym, że w skargach zawarto zarzuty odnoszące się do naruszenia zarówno prawa materialnego, jak i procesowego, w pierwszej kolejności odnieść się należy do tych drugich. Dopiero bowiem ustalenie stanu faktycznego w sposób zgodny z przepisami prawa procesowego oraz prawidłowe sporządzenie w tym zakresie uzasadnienia wyroku, pozwalające na prześledzenie toku myślenia sądu, pozwala na rozpatrzenie zarzutów dotyczących prawidłowego zastosowania prawa materialnego.

W orzecznictwie przyjmuje się, że naruszenie przez sąd drugiej instancji zasad sporządzania uzasadnienia orzeczenia jedynie wyjątkowo może stanowić usprawiedliwioną podstawę kasacyjną, co ma miejsce, gdy skutek uchybienia wymaganiom stawianym uzasadnieniu zaskarżone orzeczenie nie poddaje się kontroli kasacyjnej (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 7 października 2005 r., IV CK 122/05; z 28 listopada 2007 r., V CSK 288/07; z 21 lutego 2008 r., III CSK 264/07, OSNC-ZD 2008, nr D, poz. 118; z 2 czerwca 2011 r., I CSK 581/10; z 24 września 2020 r., IV CSK 32/19; postanowienia Sądu Najwyższego z 11 marca 2020 r., I CSK 585/18; z 29 października 2020 r., V CSK 246/20). Przepisy dotyczące koniecznych elementów uzasadnienia same w sobie nie stanowią płaszczyzny prawnej do podważenia podstawy faktycznej i materialnej wyroku, bo za to odpowiadają adekwatne zarzuty materialne i procesowe skargi. Konstruowanie zarzutów związanych z wadliwością uzasadnienia nie jest właściwą płaszczyzną do podważania ustaleń faktycznych i ocen prawnych, które legły u podstaw rozstrzygnięcia, zaś sam zarzut naruszenia art. 327¹ § 1 k.p.c. może być

uzasadniony tylko wówczas, gdy kwestionowane uzasadnienie wyroku nie zawiera wszystkich elementów określonych w tym przepisie, a braki w tym zakresie są istotne. Taka sytuacja nie miała miejsca w niniejszej sprawie. W przedmiotowej sprawie w żadnym przypadku nie jest możliwe uznanie, że Sąd Apelacyjny sporządził uzasadnienie wyroku w sposób nieodpowiadający wymogom omawianej regulacji. Sąd ten, wbrew twierdzeniom skarżących, dokonał oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego wskazując, z jakich przyczyn określonym dowodom dał wiarę, a z jakich wiary tej odmówił oraz wskazał przepisy na których się oparł przy wydaniu orzeczenia. W dalszej kolejności w uzasadnieniu wyroku zaprezentowane zostały ustalenia faktyczne z odwołaniem się do treści dowodów stanowiących ich podstawę. Wreszcie Sąd II instancji wskazał na normy prawa materialnego znajdujące zastosowanie w niniejszej sprawie, przedstawił wypracowaną w orzecznictwie ich interpretację i w końcu przeprowadził proces subsumcji, dając mu wyraz w pisemnych motywach. Uzasadnienie zawiera więc wszystkie elementy konstrukcyjne wskazane w art. 327¹ § 1 k.p.c. Pozwala ono w pełni zdekodować motywy, którymi kierował się Sąd wydając rozstrzygnięcie.

Przechodząc do zarzutów naruszenia prawa materialnego należy wskazać, że analizą kwestii, jakie wynikają z uzasadnienia rozpatrywanych skarg kasacyjnych zajmował się już wielokrotnie Sąd Najwyższy w wyniku czego w orzecznictwie utrwalał pogląd, iż w świetle art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych pracodawca, którego pracownik wykonuje na jego rzecz pracę w ramach dodatkowej umowy z osobą trzecią, jest płatnikiem składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe z tytułu tej umowy (por. np. uchwałę z dnia 2 września 2009 r., II UZP 6/09, OSNP 2010 nr 3-4, poz. 46 oraz wyrok z 11 maja 2012 r., I UK 5/12, OSNP 2013 nr 9-10, poz. 117, wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 14 stycznia 2010 r., I UK 252/09, LEX nr 577824; z dnia 22 lutego 2010 r., I UK 259/09, LEX nr 585727 oraz z dnia 18 października 2011 r., III UK 22/11, OSNP 2012 nr 21-22, poz. 266). W orzeczeniach tych Sąd Najwyższy wyjaśnił, że art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych rozszerza pojęcie pracownika dla celów ubezpieczeń społecznych poza sferę stosunku pracy, w tym na wykonywanie pracy na podstawie jednej z tych umów przez osobę, która wymienioną umowę zawarła z osobą trzecią, jednakże w jej ramach wykonuje pracę na rzecz

pracodawcy, z którym pozostaje w stosunku pracy (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z 13 lutego 2014 r., I UK 323/13, OSNP 2015 nr 5, poz. 68). Praca wykonywana na rzecz pracodawcy to praca, której rzeczywistym beneficjentem jest pracodawca, niezależnie od formalnej więzi prawnej łączącej pracownika z osobą trzecią. Oznacza to, że bez względu na rodzaj wykonywanych czynności przez pracownika wynikających z umowy zawartej z osobą trzecią oraz niezależnie od tożsamości rodzaju działalności prowadzonej przez pracodawcę i osobę trzecią, wystarczającą przesłanką zastosowania art. 8 ust. 2a ustawy systemowej jest korzystanie przez pracodawcę z wymiernych rezultatów pracy swojego pracownika, wynagradzanego przez osobę trzecią ze środków pozyskanych od pracodawcy na podstawie umowy łączącej pracodawcę z osobą trzecią. Z punktu widzenia przepływów finansowych, to pracodawca przekazuje osobie trzeciej środki na sfinansowanie określonego zadania, stanowiącego przedmiot swojej własnej działalności, a osoba trzecia, wywiązując się z przyjętego zobowiązania, zatrudnia pracowników pracodawcy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2017 r., II UK 693/15, LEX nr 2238708). W wyroku z dnia 13 lutego 2014 r., I UK 323/13.

W uchwale z dnia 26 sierpnia 2021 r., III UZP 6/21 (OSNP 2022 nr 1, poz. 7; OSP 2022 nr 4, poz. 36) Sąd Najwyższy stwierdził, że finansowanie przez pracodawcę w jakikolwiek sposób wynagrodzenia z tytułu świadczenia na jego rzecz pracy przez pracownika na podstawie umowy zawartej z osobą trzecią, przemawia za zastosowaniem art. 8 ust. 2a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. W uzasadnieniu tej uchwały Sąd Najwyższy podkreślił, że dla stwierdzenia, że dany stosunek prawny jest stosunkiem pracy konieczne jest ustalenie, czy wykonywana jest praca określonego rodzaju dla pracodawcy, czy dana osoba podlega poleceniom pracodawcy oraz czy osoba ta otrzymuje od pracodawcy wynagrodzenie za czynności, które dla niego wykonuje na jego polecenie. Skoro zaś tytuł ubezpieczenia społecznego jest pochodną istnienia ważnego stosunku cywilnoprawnego, to o rozszerzonym pracowniczym tytule ubezpieczenia społecznego można mówić tylko w przypadku finansowania przez pracodawcę wynagrodzenia wypłacanego przez osobę trzecią jego pracownikom, za czynności wykonywane przez nich dla tego pracodawcy. Tym samym finansowanie przez pracodawcę w jakikolwiek sposób wynagrodzenia z tytułu świadczenia na jego rzecz

pracy przez pracownika na podstawie umowy zawartej z osobą trzecią, przemawia za zastosowaniem art. 8 ust. 2a ustawy systemowej. Z punktu widzenia przepływów finansowych, to pracodawca przekazuje osobie trzeciej środki na sfinansowanie określonego zadania, stanowiącego przedmiot swojej własnej działalności, a osoba trzecia, wywiązując się z przyjętego zobowiązania, zatrudnia pracowników pracodawcy. W takim przypadku pracodawca - w sensie organizacyjnym - jest odbiorcą pracy swoich pracowników, a w sensie prawnym - nabywcą zamówionej przez siebie usługi. Natomiast w odwrotnym przypadku, gdy pracodawca sprzedaje usługi innemu podmiotowi, które wykonują jego pracownicy, nie ma zastosowania norma z art. 8 ust. 2a ustawy systemowej.

W rozpoznawanej sprawie ustalono, że w ramach zawartej z W. Sp. z o.o. umowy cywilnoprawnej zainteresowany M. M. świadczył w istocie pracę na rzecz swojego pracodawcy, tj. W.1. To W.1 korzystał na pracy wykonywanej przez M. M. na podstawie umowy cywilnoprawnej zawartej z W. Sp. z o.o., którego M. M. jest prezesem zarządu i która to spółka wykonuje zadania zlecone jej przez Związek. W. Sp. z o.o. zostało powołane przede wszystkim celem wykonywania zadań zleczanych jej przez W.1, polegających na dostarczaniu wody i odprowadzaniu ścieków, jego majątek składa się z majątku przekazanego jej przez związek mający 100% udziałów w spółce. Jak wskazuje Sąd Najwyższy w wyroku z 24 września 2015 r., I UK 490/14, przepis art. 8 ust. 2a ustawy systemowej wykreował nie tylko szerokie pojęcie "pracownika", ale także szeroką definicję pracowniczego tytułu obowiązkowych ubezpieczeń społecznych. Tytułem tym jest łączący pracodawcę z pracownikiem stosunek pracy (który w tym układzie warunkującym powstanie obowiązku ubezpieczeń społecznych ma podstawowe znaczenie) oraz dodatkowo umowa cywilnoprawna zawarta przez pracownika z pracodawcą lub zawarta z osobą trzecią, ale wykonywana na rzecz pracodawcy. Określone hipotezą art. 8 ust. 2a ustawy systemowej dwie sytuacje faktyczne, w jakich może się znaleźć osoba, do której przepis ten jest adresowany (pracownik wykonujący pracę na podstawie wymienionych umów cywilnoprawnych zawartych z pracodawcą oraz umów cywilnoprawnych zawartych wprawdzie z osobą trzecią, ale gdy praca jest świadczona na rzecz pracodawcy) mają równorzędny charakter z punktu widzenia skutków opisanych dyspozycją tego przepisu. Oznacza to, że konsekwencje prawne

na gruncie ustawy systemowej, wynikające z realizacji takich umów, muszą być takie same, tzn. że dla celów ubezpieczeń społecznych zarówno wykonywanie pracy na podstawie umów cywilnoprawnych zawartych z pracodawcą, jak i zawartych wprawdzie z osobą trzecią, ale gdy praca wykonywana jest na rzecz pracodawcy, jest traktowane tak jak świadczenie pracy w ramach klasycznego stosunku pracy łączącego jedynie pracownika z pracodawcą. Sąd Najwyższy prezentuje pogląd, że żaden z przepisów ustawy systemowej nie upoważnia też do postawienia tezy o możliwości różnicowania pojęcia płatnika składek w odniesieniu do sytuacji faktycznych, o jakich mowa w jej art. 8 ust. 2a i przyjęcia, że w przypadku wykonywania pracy na podstawie jednej z wymienionych w tym unormowaniu umów cywilnoprawnych przez osobę, która umowę tę zawarła z własnym pracodawcą, należy osobę taką traktować za pracownika podmiotu, z którym łączy ją stosunek pracy, a w przypadku wykonywania pracy na podstawie wspomnianej umowy cywilnoprawnej przez osobę, która umowę tę zawarła wprawdzie z innym podmiotem, lecz w jej ramach wykonuje pracę na rzecz macierzystego pracodawcy, należy osobę taką uważać za pracownika podmiotu będącego stroną stosunku cywilnoprawnego (zleceniodawcy). Sąd Najwyższy zwraca uwagę, że przepisy ustawy systemowej nie definiują pojęcia "płatnik składek", aczkolwiek w jej art. 4 pkt 2 lit. a-z wymieniono enumeratywnie wszystkie podmioty mające ten status. Jednym z płatników jest w myśl art. 4 pkt 2 lit. a ustawy systemowej pracodawca. W żadnym z przepisów ustawy systemowej nie zamieszczono jednak własnej, autonomicznej definicji tego pojęcia. Na potrzeby regulacji omawianego aktu (a więc także jego art. 8 ust. 2a) należy zatem stosować termin "pracodawca" w znaczeniu, jakie nadaje mu art. 3 k.p. W myśl tego przepisu, pracodawcą jest osoba fizyczna oraz jednostka organizacyjna, nawet nieposiadająca osobowości prawnej, jeśli zatrudnia ona pracowników. Tak zdefiniowany pracodawca jest z mocy art. 4 pkt 2 lit. a ustawy systemowej płatnikiem składek dla wszystkich pracowników w rozumieniu tego aktu, a zatem także dla tych, o których mowa w art. 8 ust. 2a, w tym także dla pracowników pozostających z nim w stosunku pracy i jednocześnie wykonujących na jego rzecz pracę w ramach umów cywilnoprawnych zawartych z osobą trzecią (por. uchwała Sądu Najwyższego z 2 września 2009 r., II UZP 6/09, OSNP 2010 nr 3-4, poz. 46 oraz wyroki Sądu Najwyższego z 14 stycznia 2010 r., I UK 252/09, i z 22 lutego 2010 r., I UK 259/09).

Z materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie w sposób jednoznaczny wynika, że M. M. od dnia 7 marca 2011 r. pełni funkcję Przewodniczącego Zarządu W.1 w W. i został zgłoszony do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego przez ten Związek jako pracownik. W dniu 30 czerwca 2017 r. M. M. zawarł umowę o świadczenie usług w zakresie zarządzania z W. sp. z o.o. w związku z powołaniem go na funkcję Prezesa Zarządu W. sp. z o.o. Zgodnie z treścią porozumienia, które weszło w życie od 1 stycznia 2012 r. zawartego pomiędzy W.1 oraz W. sp. z o.o. w sprawie świadczenia usług zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzania ścieków oraz ich oczyszczania W. sp. z o.o. realizowała wobec W.1 zadania z zakresu usług publicznych określonych w Statucie W.1. Jedynym udziałowcem W. sp. z o.o. był W.1. W. sp. z o.o. świadczyło usługi w zakresie zaopatrywania w wodę, odprowadzania i oczyszczania ścieków, których głównym obiorcą był W.1. Majątek wniesiony do spółki należał w całości do W.1. Siedziba W.1, jak również W. sp. z o.o. znajdowała się w W. przy A. 39. Właścicielem kamienicy był W.1, zaś W. sp. z o.o. korzystało z pomieszczeń na podstawie zawartej ze związkiem umowy najmu. Należy zatem zgodzić się ze stanowiskiem sądów obu instancji, iż zgromadzony w sprawie materiał dowodowy daje podstawę do stwierdzenia, że w ramach zawartej z W. sp. z o.o. umowy cywilnoprawnej M. M. świadczył w istocie pracę na rzecz swojego pracodawcy, tj. W.1, albowiem W.1 korzystał na pracy wykonywanej przez M. M. na podstawie umowy cywilnoprawnej zawartej z W. sp. z o.o. M. M. jest prezesem zarządu spółki, którą prowadzi i zarządza, a spółka ta wykonuje w znacznej mierze jedynie zadania zlecone jej przez związek. W. sp. z o.o. zostało powołane przede wszystkim celem wykonywania zadań zleczanych jej przez W.1, polegających na dostarczaniu wody i odprowadzaniu ścieków, a majątek spółki składa się z majątku przekazanego jej przez związek, który był jej jedynym udziałowcem. Należy w tym miejscu ponownie podkreślić, że przepis art. 8 ust. 2a nie pozostawia wątpliwości co do tego, że obejmuje swoją dyspozycją wszystkie umowy o świadczenie usług, do których stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, o ile w ramach takiej umowy ubezpieczony wykonuje prace na rzecz pracodawcy, z którym pozostaje w stosunku pracy. Wykładnia art. 8 ust. 2a ustawy systemowej nie budzi w tym zakresie wątpliwości interpretacyjnych ani nie prowadzi do rozbieżności w orzecznictwie. Ostatnio

wykładni tego przepisu dokonał Sąd Najwyższy w dwóch uchwałach z 26 sierpnia 2021 r., sygn. III UZP 3/21 oraz III UZP 6/21 (niepubl.). W uchwale o sygn. III UZP 3/21 przyjęto, że "pojęcie wykonuje pracę na rzecz pracodawcy", o którym mowa w art. 8 ust. 2a ustawy systemowej obejmuje wykonywanie umowy zlecenia (innej umowy o świadczenie usług, do której stosuje się przepisy dotyczące zlecenia) zawartej przez pracownika z przedsiębiorcą prowadzącym np. sprzedaż towarów jego pracodawcy, z którym przedsiębiorca ten powiązany jest osobowo lub kapitałowo, także wtedy, gdy zakres obowiązków wynikających z umowy zlecenia jest odmienny od obowiązków objętych umową o pracę, a miejsce wykonywania umowy zlecenia znajduje się poza miejscem świadczenia umowy o pracę". Z kolei w uchwale III UZP 6/21 stwierdzono, że "finansowanie przez pracodawcę w jakikolwiek sposób wynagrodzenia z tytułu świadczenia na jego rzecz pracy przez pracownika na podstawie umowy zawartej z osobą trzecią, przemawia za zastosowaniem art. 8 ust. 2a ustawy systemowej". Utrwalony jest też w orzecznictwie pogląd, że dyspozycje art. 8 ust. 2a ustawy systemowej rozszerzają pojęcie pracownika dla celów ubezpieczeń społecznych na dwie sytuacje. Pierwszą jest wykonywanie pracy na podstawie jednej z wymienionych umów prawa cywilnego przez osobę, która taką umowę zawarła z pracodawcą, z którym pozostaje w stosunku pracy. Tak samo jest traktowane wykonywanie pracy na podstawie jednej z umów cywilnoprawnych przez osobę, która wprowadzi umowę taką zawarła z osobą trzecią, jednakże nadal świadczy pracę na rzecz pracodawcy, z którym pozostaje w stosunku pracy. Istotą decydującą o uznaniu takiej osoby za pracownika w rozumieniu art. 8 ust. 2a ustawy systemowej jest to, że - będąc pracownikiem związanym stosunkiem pracy z takim pracodawcą - równocześnie świadczy nadal pracę na podstawie umowy cywilnoprawnej zawartej z pracodawcą albo z inną osobą. Pracodawca w wyniku takiej cywilnoprawnej umowy "o podwykonawstwo" przejmuje w ostatecznym rachunku rezultat takiej pracy i dla takiej "pracowniczej" kwalifikacji prawnej dla celów ubezpieczeń społecznych nie ma istotnego znaczenia to, czy praca wykonywana na podstawie umowy cywilnoprawnej ma cechy zatrudnienia pracowniczego. Ważne jest to, aby beneficjentem pracy wykonywanej na podstawie umowy cywilnoprawnej był pracodawca. Pracodawca jest płatnikiem składek nie tylko w stosunku do tych osób, które wykonują na jego rzecz pracę na podstawie umowy agencyjnej, umowy

zlecenia lub innej umowy oświadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia albo umowy o dzieło z nim zawartej, ale również w stosunku do osób wykonujących na jego rzecz pracę w ramach takich umów cywilnoprawnych zawartych z osobą trzecią (por. wyroki: z dnia 11 maja 2012 r., I UK 5/12, OSNP 2013 nr 9-10, poz. 117; z dnia 18 października 2011 r., III UK 22/11, OSNP 2012 nr 21-22, poz. 266; z dnia 14 stycznia 2010 r., I UK 252/09, LEX nr 577824; z dnia 22 lutego 2010 r., I UK 259/09, LEX nr 585727; uchwała z dnia 2 września 2009 r., II UZP 6/09, OSNP 2010 nr 3-4, poz. 46).

Warto też zauważyć, że w orzecznictwie akcentuje się przy tym wagę badania przesłanki faktycznego beneficjanta pracy wykonywanej na podstawie umowy cywilnoprawnej, dekodując znaczenie zwrotu "praca wykonywana na rzecz pracodawcy" użytego w art. 8 ust. 2a ustawy systemowej jako pracę, której rzeczywistym beneficjentem jest pracodawca, niezależnie od formalnej więzi prawnej łączącej pracownika z osobą trzecią. Oznacza to, że bez względu na rodzaj wykonywanych przez pracownika czynności wynikających z umowy zawartej z osobą trzecią oraz niezależnie od tożsamości rodzaju działalności prowadzonej przez pracodawcę i osobę trzecią, wystarczającą przesłanką zastosowania art. 8 ust. 2a ustawy systemowej jest korzystanie przez pracodawcę z wymiernych rezultatów pracy swojego pracownika, wynagradzanego przez osobę trzecią ze środków pozyskanych od pracodawcy na podstawie umowy łączącej pracodawcę z osobą trzecią (zob. wyroki: z dnia 7 lutego 2017 r., II UK 693/15, LEX nr 2238708 czy z dnia 3 października 2017 r., II UK 488/16, LEX nr 2361596). W ostatnim czasie wątek wykonywania pracy na rzecz pracodawcy stanowił przedmiot wypowiedzi Sądu Najwyższego w uchwałach: z dnia 26 sierpnia 2021 r., III UZP 3/21 (OSNP 2022 nr 2, poz. 17) i III UZP 6/21 (OSNP 2022 nr 1, poz. 7), które także pozwalają dostrzec brak podstaw do przyjęcia poglądów skarżących, jakie zostały zaprezentowane w skargach kasacyjnych.

W omawianej sprawie pojawia się sytuacja, gdy pracodawca i podmiot trzeci (W. Sp. z o.o.) konstruuje porozumienie, które tworzy wrażenie, że pracodawca nie korzysta z efektu pracy zainteresowanego, bo *de facto* nie jest stroną takiej umowy. Przedstawione w skargach kasacyjnych wywody w tej mierze zmierzają w istocie do kontestowania dokonanej oceny dowodów przez Sąd Apelacyjny, a przede

wszystkim pozostają w opozycji do uzasadnienia uchwały Sądu Najwyższego z dnia 2 września 2009 r., II UZP 6/09 (OSNP 2010 nr 3-4, poz. 46). Oczywiście swoboda działalności gospodarczej stanowi wartość konstytucyjną, podobnie jak prawo do zabezpieczenia społecznego pracownika. Konflikty na tym tle nie mogą być rozstrzygane wyłącznie przez pryzmat dążenia przedsiębiorcy do optymalizacji kosztów działalności gospodarczej. Potrzebny jest rozsądny kompromis, który uchwyci interes Państwa w zabezpieczeniu obowiązków składkowych, nie tamując rozwoju przedsiębiorczości. Z tego punktu widzenia za chybiony należy też uznać zarzut naruszenia art. 2, 84 i 217 Konstytucji. Za takie naruszenie nie może być bowiem uznany obowiązek realizacji należności publicznoprawnych, jaki wynika z rozszerzonej konstrukcji prawnej pracownika na gruncie prawa ubezpieczeń społecznych.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.

[f.n]